Namazda Sola Selam Verirken “Ve Berakatuh” ziyadesi

Şüphesiz hamd yalnız Allah'adır. O'na hamd eder, O'ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerlerinden, amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidayet verdiğini kimse saptıramaz. O'nun saptırdığını da kimse doğru yola iletemez. Şehadet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O, bir ve tektir, O'nun ortağı yoktur. Yine şehadet ederim ki, Muhammed Allah'ın kulu ve Rasûlüdür.

"Ey iman edenler! Âllah'tan nasıl korkmak gerekirse öyle korkun ve siz ancak müslümanlar olarak ölünüz." (Al-i İmran; 3/103)

"Ey insanlar! Sizi tek bir candan yaratan ve ondan da eşini var eden, her ikisinden birçok erkek ve kadın türeten Rabbinizden korkun. Kendisi adına birbirinizden dileklerde bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık bağlarını kesmekten de sakının. Şüphesiz Allah üzerinizde tam bir gözetleyicidir." (en-Nisâ; 4/1),

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve dosdoğru söz söyleyin. O da amellerinizi lehinize olmak üzere düzeltsin, günahlarınızı da mağfiret etsin. Kim Allah'a ve Rasûlüne itaat ederse büyük bir kurtuluşla kurtulmuş olur." (el-Ahzâb; 33/70-71)

Bundan sonra, Şüphesiz sözlerin en güzeli Allah’ın Kelam’ı, yolların en hayırlısı Muhammed Sallallahu aleyhi ve sellem’in yoludur. İşlerin en kötüsü sonradan çıkarılanlarıdır. Her sonradan çıkarılan şey bid’attir ve her bid’at sapıklıktır. Her sapıklık ta ateştedir.

Raf'ul-Gayn adlı risalede Şeyh Muhammed b. Şeyh Ali b. Âdem el-Esyubî özetle şöyle diyor: "Zamanımızda bazı kimseler her iki tarafa selam verirken ikinci selamda "ve berakatuh" ziyadesinin sabit olmadığını iddia etmişlerdir. Bunun sebebi Ebu Davud'un Süneninin bütün nüshalarını görmemiş olmalarıdır. Bu sünnetin unutulmasından korktuğum için bu risaleyi yazdım…” el-Esyubi’nin bu risalesinde getirdiği delilleri inceledim ve onun zikretmediği diğer bazı rivayetlere de vakıf oldum. Ben de bu meseleyi biraz genişleterek bu risaleyi hazırladım. İsabet etmişsek Allah’tan, hata etmişsem nefsimdendir.

Ebu Muaz Seyfullah el-Çubukabadi

A- Vail b. Hucr radıyallahu anh hadisi:

1- Medinetu’l-Munevvere’de, Mektebetu’l-Mahmudiye’de bulunan Sünenu Ebi Davud’un Hindistan nüshasında (1/138) rivayet şöyledir:

حدثنا عبدة بن عبد الله، أخبرنا يحى بن آدم، أخبرنا موسى بن قيس الحضرمي، عن سلمة بن كهيل، عن علقمة بن وائل، عن أبيه، أنه قال:"صليت مع النبي – صلى الله عليه وسلم – فكان يسلم عن يمينه: السلام عليكم ورحمة الله وبركاته، وعن شماله: السلام عليكم ورحمة الله وبركاته"

Ebu Davud; Ubeyde b. Abdillah – Yahya b. Adem – Musa b. Kays el-Hadrami – Seleme b. Kuheyl – Alkame b. Vail - babası Vail radiyallahu anh şöyle dedi: Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile namaz kıldım. (Namazdan çıkarken) sağına selam verdiğinde esselamu aleyküm ve rahmetullahi ve berekatuhu, soluna selam verdiğinde ise yine, esselamü

aleyküm ve rahmetullah ve berekatuh, derdi.[1]

Bu ziyadeyi; Ebu Davud Süneninde Vail b. Hucr'den rivayet etmiştir. Sünenu Ebi Davud'un bazı baskılarında bu ziyade düşmüş, bazılarında ise sabit kalmıştır. İbn Hacer bu ziyadeyi Bulugu'l-Meram'da (s.342) Ebu Davud'dan naklederek zikretmiş ve isnadı sahih demiştir.

Taberani, Eslem b. Sehl el-Vasıti – Ebu'ş-Şa'sa Ali b. el-Hasen – Yahya b. Adem – Musa b. Kays el-Hadrami –Seleme b. Kuheyl – Alkame b. Vail el-Hadrami – babası Vail b. Hucr radıyallahu anh isnadıyla bu ziyadeyi rivayet etmiştir.[2]

Ebu Davud et-Tayalisi de Müsned'inde Ebu Davud'un isnadıyla bu ziyadeyi rivayet etmiştir.[3]

Hafız İbn Abdilhadi de, el-Muharrar'da (s.207 no: 271 sahih kaydıyla) İbn Dakik el-Iyd, el-İlmam'da (1/110 no:260) Nevevi Muhezzeb'de (el-Mecmu (3/479) Hulasatu'l-Ahkam 1/445 no:1459 sahih kaydıyla) İbn Mulakkin Bedru'l-Munir'de (4/63-65 sahih kaydıyla) San'ani Sübülü's-Selam'da (1/195 sahih kaydıyla) Azimabadi Avnu'l-Ma'bud'da (2/476 sahih kaydıyla) Abdulmuhsin el-Abbad Şerhu Suneni Ebi Davud (6/114 sahih kaydıyla) bu ziyadeyi Ebu Davud'dan nakletmişlerdir.

Mu'cemu'l-Mufehres tarzında basılan Kütüb-i Tis'a nüshasında da bu ziyade sabittir.

Allame Muhammed b. İsmail es-San'ani der ki: "Hafız İbn Hacer, Telkihu'l-Efkar Tahricu'l-Ezkar'da[4], en-Nevevi'nin: "Bu ziyade tek yoldan gelmiştir" sözüne karşı bu ziyadenin bir çok rivayet yolunu zikretmiş ve: "ve berakatuh" ziyadesi bir çok yoldan sabit olmuştur" demiştir.[5] Suyuti de Tuhfetu'l-Ebrar'da (s.40) İbn Hacer'in dediğini doğrulamıştır.

Bu ziyadenin sabit olduğu üçüncü nüsha; İzzet Ubeyd Duas nüshasıdır (s.607)

Hafız İbn Hacer et-Telhisu'l-Habir'de (1/271) şöyle der: "Tenbih: Sahihu İbn Hibban'da ve Sünenu İbn Mace'de İbn Mesud radıyallahu anh'den "ve berakatuhu" ziyadesi mevcuttur. Yine Sünenu Ebi Davud'da Vail b. Hucr radıyallahu anh'den gelmiştir. İbn Salah'ın: "Bu ziyade hadis kitaplarında mevcut değildir" demesine hayret edilir."

B- Abdullah b. Mesud radıyallahu anh hadisi:

2- İbn Huzeyme, İbn Hibban, İbn Mace, (Bezzar) ve İbn Hazm: İbn Mes'ud Radıyallahu anh'den rivâyet etmişlerdir.[6] Hafız İbn Hacer bu ziyadeyi İbn Mace'ye nisbet etmiştir.

أخبرنا الفضل بن الحباب حدثنا محمد بن كثير حدثنا سفيان عن أبي إسحاق عن أبي الأحوص عن عبد الله أن النبي صلى الله عليه وسلم كان يسلم عن يمينه وعن يساره حتى يرى بياض خده السلام عليكم ورحمة الله وبركاته السلام عليكم ورحمة الله وبركاته

---

[1] Ebu Davud(997) İbnu Huzeyme(728) ve Taberani Kebir'de(10191) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.
[2] Taberani (22/45 no: 115)
[3] Ebu Davud et-Tayalisi (Minhatu'l-Ma'bud 1/104)
[4] Netaicu'l-Efkar (1/141)
[5] Sübülü's-Selam (1/195)
[6] Sahihu İbn Huzeyme (1/3) Sahihu İbn Hibban (3/123) Bezzar (1574) Taberani (10/85) İbn Hazm el-Muhalla (3/275) ravileri güvenilirdir.

3- İbn Hibban; el-Fadl b. Habbab – Muhammed b. Kesir – Sufyan – Ebu İshak – Ebu'l-Ahvas – Abdullah b. Mesud radıyallahu anh isnadıyla rivayet ediyor:

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem sağına ve soluna yanağının beyazlığı görünecek şekilde selam verir, es-selamu aleykum ve rahmetullah ve berakatuh, esselamu aleykum ve rahmetullahi ve berakatuh derdi.[7]

نا إسحاق بن إبراهيم بن حبيب بن الشهيد ، وزياد بن أيوب قال إسحاق : حدثنا عمر ، وقال زياد: حدثني عمر بن عبيد الطنافسي ، عن أبي إسحاق ، عن أبي الأحوص ، عن عبد الله قال : كان رسول الله صلى الله عليه وسلم « يسلم عن يمينه حتى يرى بياض خده ، السلام عليكم ورحمة الله وبركاته ، وعن شماله حتى يبدو بياض خده ، السلام عليكم ورحمة الله وبركاته »

4- İbn Huzeyme bunu; İshak b. İbrahim b. Habib b. eş-Şehid – Ziyad b. Eyyub, İshak – Ömer – Ziyad – Ömer b. Ubeyd et-Tanafisi – Ebu İshak – Ebu'l-Ahvas – Abdullah b. Mesud radıyallahu anh isnadıyla rivayet etmiştir.[8]

أخبرنا أبو طالب محمد بن الحسين بن أحمد بن عبدالله بن بكير التاجر أخبرنا أحمد بن جعفر القطيعي حدثنا عبدالله بن أحمد بن حنبل حدثني أبي حدثنا حميد بن عبدالرحمن حدثنا الحسن يعني ابن صالح عن أبي إسحاق قال حدثنا أبو الأحوص عن عبدالله قال كان رسولا لله صلى الله عليه وعلى آله وسلم يسلم عن يمينه ويساره حتى يرى بياض خده السلام عليكم ورحمة الله وبركاته

5- Hatib el-Bağdadi; Ebu Talib Muhammed b. el-Huseyn b. Ahmed b. Abdillah b. Bukeyr et-Tacir – Ahmed b. Cafer el-Katiî - Abdullah b. Ahmed b. Hanbel – babası – Humeyd b. Abdirrahman – el-Hasen b. Salih – Ebu İshak – Ebu'l-Ahvas – Abdullah b. Mesud radıyallahu anh isnadıyla rivayet etti. Ebu İshak bu rivayette "Haddesena" diyerek tahdis sigasını tasrih etmiştir.[9]

وَقَالَ ابْن مَاجَه فِي «سنَنه» : نَا مُحَمَّد بن عبد الله بن نمير ، نَا عمر بن عبيد ، عَن أبي إِسْحَاق ، عَن (أبي) الْأَحْوَص ، عَن (عبد الله) «أَن رَسُول الله – صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسلم – كَانَ يسلم عَن يَمِينه ، وَعَن شِمَاله حَتَّى يرَى بَيَاض خَدّه : السَّلَام عَلَيْكُم وَرَحْمَة الله (وَبَرَكَاته) »

6- İbn Mace; Muhammed b. Abdillah b. Numeyr – Ömer b. Ubeyd – Ebu ishak – Ebu'l-Ahvas – Abdullah b. Mesud radıyallahu anh'den isnadıyla rivayet etmiştir.[10] Elbani isnadı sahihtir demiştir. Hatib'in rivayetinde sabit olduğuna göre müdellis bir ravi olan Ebu İshak, tahdis sigasını tasrih etmiştir.

İbn Mace Sünen'ini tahkik eden Meşhur b. Hasen Alu Selman "İbn Mace'nin asıl nushasında "ve berakatuh" ziyadesi mevcuttur" demiştir.

---

[7] İbn Hibban (5/333 no:1993) Mevaridu'z-Zaman (516) Şuayb el-Arnaut Müslim'in şartına göre sahih demiştir.
[8] İbn Huzeyme (705)
[9] Hatib el-Bağdadi el-Muttefak ve'l-Mufterak (2/179 no:371 iki isnad ile rivayet etmiştir.)
[10] İbn Mace (914) Elbani el-İrva (326)

Şerhu's-Sünne tahkikinde Şuayb el-Arnavuti (2/105) der ki: "Sunenu İbn Mace'nin Daru'l-Kutubi'z-Zahiriye’deki el yazma nüshasında "ve berakatuh" ziyadesi mevcuttur. Fakat Muhammed Fuad Abdulbaki tarafından yapılan tahkikte bu ziyade düşmüştür. Hâlbuki bu ziyade sahihtir."

İbn Mulakkin Bedru’l-Munir’de (4/63-65) “Bu ziyade şüphesiz ve tartışmasız olarak sahih isnadlarla gelmiştir” der ve ardından İbn Hibban, İbn Huzeyme ve İbn Mace’nin rivayetlerini zikreder.

es-San'anî de, Sübülü's-Selam'da (1/195) İbn Mace Süneninin hafızlar tarafından okunan sahih nüshasında bu ziyadeyi gördüğünü söylemiştir.

Hafız İbn Moğultay da Sünenu İbn Mace şerhinde (1/1553) “ve berakatuhu” ziyadesiyle rivayet etmiş ve Ebu Davud’un bunu sahih isnadla rivayet ettiğini belirtmiştir.”

El-Mubarekfuri de, Mir’atu’l-Mefatih’te (3/307) bu ziyadenin Sunenu İbn Mace’de sabit olduğunu zikretmiştir.

C- Cabir b. Semura radıyallahu anh hadisi:

(أخبرنا) : سفيان عن مسعر عن ابن القبطية عن جابر بن سَمُرَة قال : كنا مع رسول اللَّه صلى اللَّه عليه وسلم فإذا سَلَّم قال أحدنا عن يمينه وعن شماله السلام عليكم السلام عليكم وأشار بيده عن يمينه وعن شماله فقال النبي صلى اللَّه عليه وسلم " مَابَالَكُمْ تُومِئُون بأيديكم كأنها أذناب خَيلٍ شُمُسٍ (شمس بضمتين جمع شموس بوزن صبور وهي الدابة النفور التي لا تقف ولا تسير بإرادة صاحبها بل تشاكسه وتركله إذا هم بركوبها أوسوقها) اوَلاَ يكفي أحدكم أوإنما يكفي أحَدَكُم أن يَضَع يدَهُ عَلَى فَخِذه ثم يسلم عن يمينه وعن شماله السلام عليكم ورحمة اللَّه وبركاته "

7- İmam Şafii, es-Sindi tarafından tertib edilen Müsnedinde; Sufyan – Mis’ar – İbnu’l-Kıbtiyye – Cabir b. Semura radıyallahu anh’den rivayet ediyor: “Biz Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in yanında idik. İçimizden biri selam verirken eliyle sağına ve soluna işaret ederek sağına ve soluna: “es-Selamu aleykum, es-Selamu aleykum” diyerek selam verdi. Bunun üzerine Nebi sallallahu aleyhi ve sellem:

“Size ne oluyor da ellerinizi o azgın atların kuyrukları gibi işaret ediyorsunuz? Birinizin ellerini dizleri üzerine koyup sonra sağına ve soluna “es-Selamu aleykum ve rahmetullahi ve berakatuhu” diyerek selam vermesi kafi gelmez mi?”[11]

D- İbn Mesud radıyallahu anh’den diğer tariki

رواه ابن حزم: حدثنا حمام، ثنا ابن مفرج، ثنا ابن مفرج، ثنا ابن الأعرابي، ثنا الدبري ثنا عبد الرزاق عن سفيان الثوري و معمر كلاهما عن حماد بن أبي سليمان عن أبي الضحى عن مسروق عن عبد الله بن مسعود قال : " ما نسيت فيما نسيت عن رسول الله صلى الله عليه و سلم أنه كان يسلم عن يمينه : السلام عليكم و رحمة الله و بركاته ، حتى يرى بياض خده ، و عن يساره : السلام عليكم و رحمة الله و بركاته ، حتى يرى بياض خده أيضا

[11] Musnedu’ş-Şafii (no:280)

8- İbn Hazm el-Muhalla'da; Humam – İbn Muferric – İbnu'l-A'rabi – ed-Deberi - Abdurrazzak – Sufyan es-Sevri ve Ma'mer – Hammad b. Ebi Süleyman – Ebu'd-Duha – Mesruk – Abdullah b. Mesud radıyallahu anh isnadıyla rivayet ediyor: "Unutulan bir şeyi ben unutmadım; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem sağına selam verirken: "es-Selamu aleykum ve rahmetullah ve berakatuh der ve yanağının beyazlığı görünürdü. Sola selam verirken de: "es-Selamu aleykum ve rahmetullah ve berakatuh" der ve yine yanağının beyazlığı görünürdü."[12]

E- İbn Mesud radıyallahu anh'den mevkuf rivayeti

وأخرجه عبد الرزاق موقوفا عليه، فقال في مصنفه: عن معمر، عن خصيف الجزري، عن أبي عبيدة بن عبد الله: أن ابن مسعود كان يسلم عن يمينه: السلام عليكم ورحمة الله وبركاته، وعن يساره: السلام عليكم ورحمة الله وبركاته، يجهر بكلتيهما

9- Abdurrazzak – Ma'mer – Husayf el-Cezeri – Ebu Ubeyde b. Abdillah – İbn Mesud radıyallahu anh isnadıyla: "İbn Mesud radıyallahu anh sağına selam verirken: "es-Selamu aleykum ve rahmetullah ve berakatuh" derdi. Soluna selam verirken de: "es-Selamu aleykum ve rahmetullah ve berakatuhu" der ve her ikisinde de sesli söylerdi."[13]

F- Ammar radıyallahu anh'den mevkuf

عن معمر، عن أبي إسحاق، عن حارثة بن مضرب: (أن عمار بن ياسر كان يسلم عن يمينه: السلام عليكم ورحمة الله وبركاته، وعن يساره مثل ذلك)

10- Abdurrazzak – Ma'mer – Ebu İshak – Harise b. Mudrib isnadıyla rivayet ediyor: "Ammar b. Yasir radıyallahu anhuma sağına selam verdiğinde: "es-Selamu aleykum ve rahmetullah ve berakatuh" derdi. Sola selam verirken de aynısını derdi." [14]

G- el-Esved radıyallahu anh rivayeti:

حَدَّثَنَا وَكِيعٌ ، عَنْ سُفْيَانَ ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ ، عَنْ إبْرَاهِيمَ بْنِ سُوَيْد ، قَالَ : كَانَ عَلْقَمَةُ يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ : السَّلاَمُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ ، وَعَنْ يَسَارِهِ : السَّلاَمُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ ، قَالَ : وَكَانَ الأَسْوَدُ يَقُولُ عَنْ يَمِينِهِ : السَّلاَمُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ ، وَعَنْ يَسَارِهِ : السَّلاَمُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ.

11- İbn Ebi Şeybe; Veki – Süfyan – Seleme b. Kuheyl – İbrahim b. Suveyd'den: "Alkame sağına selam verirken: "es-Selamu aleykum ve rahmetullah" soluna selam verirken: "es-Selamu aleykum ve rahmetullah" derdi. El-Esved sağına selam verirken: "es-Selamu aleykum ve rahmetullah ve berakatuh" soluna selam verirken: "es-Selamu aleykum ve rahmetullah ve berakatuh" derdi."[15]

---

[12] İbn Hazm el-Muhalla (3/275)
[13] Abdurrazzak (2/219) ravileri güvenilirdir.
[14] Abdurrazzak (2/220) ravileri güvenilirdir.
[15] İbn Ebi Şeybe (1/300 no: 3070)